

**Доповідь на засідання міського методичного об'єднання
шкільних бібліотекарів завідувача бібліотеки Лозівської
гімназії О.Я. Харківченко**

**Система національного виховання: шляхи та засоби
реалізації в Лозівській гімназії**

Сьогодні перед школою і суспільством стоїть проблема розвитку і плекання особистості, свідомого українського громадянина, який максимально акумулює в собі національні риси та самобутність українського народу. Чому так гостро стоїть проблема? Є ряд об'єктивних причин, які викликають тривогу в суспільстві:

- вплив англійської та російської мов роблять мову молоді невпізнанною;
- європейська та азіатська культури заповнили культурну сферу (мода на одяг, танці, поведінка тощо);
- анкетування у школах свідчить про те, що діти недостатньо знають історію України, не усвідомлюють, що таке народний календар, його значення для українця;
- спостереження на урочистостях показують, що ні педагоги, ні учні не виконують гімну України;
- давно забута споконвічна виховна народна мораль.

Як бачимо, духовні чесноти українського народу втрачають свою дієздатність, руйнуються традиційні для українців цінності, які гармонізують відносини людини з суспільством, натомість пропагуються аморальні засоби для досягнення матеріального життєвого успіху. У таких умовах освітяни мають формувати майбутню українську націю; яка у глобальному світовому суспільстві не повинна втратити свою індивідуальність, глибоке відчуття єдності з народом, повагу до його духовних, моральних та культурних надбань. Адже незалежно від національності та світогляду, учень має знати духовне коріння української нації, традиційні духовні, моральні і культурні цінності, духовну культуру української національності, що сприятиме консолідації українського народу, вихованню поваги один до одного тощо. У концептуальних засадах програми «Основні орієнтири виховання учнів 1-12-х класів загальноосвітніх навчальних закладів» зазначено, що «філософія та методологія освіти виконують важливу роль у справі формування свідомості молодого покоління. Та для різнобічного і гармонійного розвитку зростаючої особистості треба, щоб освітній процес будувався не тільки на науковому осмисленні дійсності, а й на духовних, моральних, культурних цінностях українського народу». З чого ж розпочинається організація національного виховання у школі? Звичайно, з вивчення нормативно-правових документів, які його стосуються.

2. Нормативно-правове забезпечення національного виховання.

Ознайомлення з інформацією.

- *Конституція України:*
 - ст. 10 «Державною мовою в Україні є українська мова»;
 - ст. 11 «Держава сприяє консолідації та розвитку української нації, її історичної свідомості, традицій і культури...»;
 - ст. 12 «Україна дбає про задоволення національно-культурних і мовних потреб українців, які проживають за межами держави»;
 - ст. 66 «Кожен зобов'язаний не заподіювати шкоду культурній спадщині».
- *Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття) (постанова Кабінету Міністрів України від 29.05.1996 р. № 556):*
 - «Головна мета національного виховання — набуття молодим поколінням соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського, досягнення високої культури міжнародних взаємин, формування у молоді незалежно від національної належності особистісних рис громадян Української держави, розвиненої духовності моральної, правової культури.

Завдання виховання:

- формування національної свідомості, любові до рідної землі, свого народу, бажання працювати для розквіту держави, готовності її захищати;
- формування високої мовної культури, оволодіння українською мовою;
- прищеплення шанобливого ставлення до культури, звичаїв, традицій усіх народів, що населяють Україну;
- утвердження принципів загальнолюдської моралі: правди, справедливості, патріотизму, доброти, працелюбності, інших добродійностей;
- виховання поваги до Конституції, законодавства України, державної символіки;
- формування глибокого усвідомлення взаємозв'язку між ідеями свободи, правами людини та її громадянською відповідальністю».

• *Концепція виховання дітей і молоді в національній системі освіти*

Мета та завдання національного виховання визначена ідентично до Державної національної програми «Освіта» (Україна XXI століття).

Положення вказаних документів необхідно використовувати під час визначення мети та завдань національного виховання, його змісту.

Серед основних принципів виховання на першому місці — принцип національної спрямованості. Його змістом передбачається формування національної свідомості, виховання любові до рідного краю, свого народу, шанобливе ставлення до його культури; повагу, толерантне ставлення до культури національностей, які проживають в Україні. Цей принцип реалізується через такий компонент системи цінностей, як «ціннісне ставлення особистості до суспільства і держави», що виявляється насамперед

у національній свідомості.

3. Робота в групах

«Цінності національної свідомості»

Завдання. Вибрати із запропонованих цінності, які стосуються національної свідомості.

- ✓ любов до рідного краю, Батьківщини, народу;
- ✓ повага до українських та родинних звичаїв, обрядів і традицій;
- ✓ відчуття своєї приналежності до України;
- ✓ усвідомлення спільної долі з долею Батьківщини;
- ✓ знання володіння українською мовою;
- ✓ прагнення примноження духовного та матеріального багатства українського народу;
- ✓ особисте усвідомлення себе українцем;
- ✓ віра в духовні сили та майбутнє;
- ✓ усвідомлення праці як життєвої потреби;
- ✓ усвідомлення особистістю своїх прав, свобод, обов'язків;
- ✓ усвідомлення моральних та культурно-національних цінностей;
- ✓ шанобливе ставлення до державної символіки;
- ✓ осмислення відповідальності як важливої риси особистості;
- ✓ свідоме ставлення до законів своєї держави;
- ✓ дотримання правил, норм поведінки, соціально значимих для суспільства;
- ✓ розуміння особистої відповідальності за свої вчинки;
- ✓ активна життєва позиція щодо негативних проявів у соціумі;
- ✓ знання типів держав, політичних організацій, виборчої системи;
- ✓ активна громадянська життєва позиція;
- ✓ знання історії та культури інших народностей, які проживають в Україні та інших державах;
- ✓ повага до представників інших етносів, їхніх прав та культурно-національних цінностей.

Вправа «Понятійний апарат»

Дати визначення поняттям «національна свідомість», «національне виховання». На чому ґрунтується національна система виховання?

Висновок. Цитується витяг із програми «Основні орієнтири виховання учнів 1-12-х класів загальноосвітніх навчальних закладів» щодо цінностей, які стосуються національної свідомості: «Національна свідомість — це особиста ідентифікація із своєю нацією, віра в духовні сили та майбутнє; воля до праці на користь народу; усвідомлення моральних і культурних цінностей, знання історії, звичаїв, обрядів, символіки; система вчинків, які мотивуються любов'ю, вірою, силою, волею, осмисленням відповідальності перед нацією». Національне виховання — система пізнань, ідей, ідеалів, традицій, звичаїв поколінь, світогляду, свідомості, цінності, соціального

досвіду та народних надбань багатьох поколінь.

Національна система виховання ґрунтується на засадах родинного виховання, народної педагогіки, наукової педагогічної думки, успадкування духовних надбань українського народу, розвитку особистісних рис громадянина української держави.

Дискусія «Що таке національна ідея?»

Роздуми учасників семінару на запропоновану тему.

Висновок. Національна ідея — атрибут національної свідомості, духовний феномен, поштовх до практичної діяльності, до відповідності ідеалам Добра, Правди, Свободи; до розвитку індивідуальних здібностей молоді, їхньої самореалізації, до відчуття відповідальності за природу (спираючись на педагогіку народного календаря); до формування екологічної культури, гармонійних відносин людини і природи.

«Мозкова атака»

Завдання. Назвати напрями національного виховання. Учасники семінару висловлюють власні припущення щодо визначеного завдання.

Національне виховання: рідна мова; національні традиції, звичаї, обряди; родинне виховання; національне мистецтво; історія України; природа рідного краю; українознавство; народний календар.

Для їх реалізації пропонуються такі шляхи:

- розвиток рідної мови та якісне оволодіння нею;
- історія рідної Батьківщини – історія держави;
- національна символіка;
- народна творчість;
- людина — частина природи;
- національне мистецтво — це середовище, яке плекає особистість;
- народ без народності — тіло без душі;
- родинне виховання — головний чинник національного виховання;
- у майбутнє в ім'я України.

Засоби національного виховання пропонуються у програмі «Основні орієнтири виховання учнів 1-12-х класів загальноосвітніх навчальних закладів», проекті «Національної програми виховання».